

20.04.2020r., Język polski, kl. II, 1 i 2 godz. lek. = 2 lekcje,
Jolanta Mazurkiewicz

Odpowiedzi proszę wysłać do wtorku 21.04.2020r. do godz. 8.00.

Brak odpowiedzi = ocena niedostateczna.

Stylistyczne nacechowanie tekstu (cz. I)

Poszczególne wypowiedzi różnią się m.in. dlatego, że **każdy z nas** – w zależności od sytuacji i tematu wypowiedzi – **posługuje się innymi środkami językowymi**. Ten podmiotowy, ludzki charakter działań komunikacyjnych znajduje odzwierciedlenie w **stylu wypowiedzi**. Nie bez powodu zatem styl określa się jako humanistyczną strukturę tekstu. **Styl pojmujemy również jako wynik wyboru określonych środków językowych**. O naszych językowych wyborach decydują różne czynniki, m.in.: temat wypowiedzi, sytuacja komunikacyjna, w jakiej się znajdujemy, a także wiek, wykształcenie odbiorcy oraz relacje, jakie nas z nim łączą. Ogromne znaczenie mają również czynniki związane z nadawcą wypowiedzi: jego sprawnością komunikacyjną, pochodzeniem społecznym czy miejscem zamieszkania (region Polski, miasto czy wieś).

O stylu decyduje zastosowanie środków: **fonetycznych** (dotyczących brzmienia wyrazu), **fleksyjnych** (związanych z formą, odmianą wyrazu), **słowotwórczych** (wykorzystujących specyficzną budowę wyrazu), **składniowych** (są to głównie figury retoryczne) oraz **leksykalnych i znaczeniowych** (słownictwo nacechowane stylistycznie oraz tropy).

Już wiesz (to ćwiczenie wykonujecie dla siebie w ramach powtórki):

Przypomnij sobie jakieś ciekawe wydarzenie z ostatnich dni. Sformułuj trzy krótkie wypowiedzi na ten temat. Za każdym razem uwzględnij inne czynniki wpływające na styl wypowiedzi.

- Komunikacja ustna, wypowiedź odbywająca się w szkole na lekcji, skierowana do nauczyciela oraz koleżanek i kolegów.
- Komunikacja pisana, krótka notatka zamieszczona w codziennej prasie lokalnej.
- SMS skierowany do koleżanki.

Jakimi cechami językowymi różnią się te wypowiedzi?

Fonetyczne środki stylistyczne

Najczęściej wykorzystywanym fonetycznym środkiem stylistycznym jest **onomatopeja**, czyli wyraz naśladowujący odgłosy ludzi, zwierząt, urządzeń, przyrody, np. *bul-bul*, *kukuryku*, *tur-tur*, *klap*, *skrzypiec*, *ciurkać*, *chichrać się*, *chrobot*, *szczekanie*, *szelest*, *łomot*, *huk*.

Czasem stosuje się też **aliterację**, która polega na nagromadzeniu podobnie brzmiących słów lub powtarzaniu tych samych głosek, np. *Trwał trwożliwy tragarz na trawie przy tratwie*. Cele tego zabiegu to wytworzenie nastroju, wyrażenie ekspresji, przyciągnięcie uwagi odbiorcy oraz zabawa językiem.

Ćwiczenie 1.1 (ćwiczenie jest ważne – należy wykonać pisemnie)

Z dowolnego zbioru wierszy dla dzieci wybierz te utwory, w których występują onomatopeje, i wypisz jak najwięcej przykładów tego środka stylistycznego.

Ćwiczenie 1.2 (ćwiczenie jest ważne – należy wykonać pisemnie)

Wypiszcie jak najwięcej wyrazów naśladowujących odgłosy wydawane przez:

- instrumenty muzyczne,
- człowieka.

Ćwiczenie 1.3 (dla chętnych)

Połącz podane dźwięki z nazwami ptaków, które je wydają. W razie wątpliwości możesz skorzystać ze *Słownika onomatopei, czyli wyrazów dźwięko- i ruchonaśladowczych* Mirosława Bańki (Warszawa 2009).

Ćwiczenie 1.4 (należy wysłać zdjęcie rozwiązania lub przepisać)

Zadanie interaktywne:

<https://epodreczniki.pl/a/stylistyczne-nacechowanie-tekstu/DAO2XLPRn>

Ćwiczenie 1.5 (ćwiczenie jest ważne – należy wykonać pisemnie)

Ułóż czterowiersz, w którym zastosujesz aliterację.

Fleksyjne środki stylistyczne

Fleksja nie daje wielu możliwości wyborów stylistycznych. Warto jednak wymienić zabieg polegający na posługiwaniu się niepoprawnymi formami **rzeczowników męskoosobowych w mianowniku liczby mnogiej**, np. *chłopy, syny, strażaki, prezesy, Tuski, Mroczi* (zamiast *chłopi, synowie, strażacy, prezesi, Tuskowie, Mroczkowie*). Zabieg ten służy **deprecjacji** (czyli obrażeniu grupy osób czy pomniejszeniu ich rangi), np. *Stare dziady tylko siedzą i narzekają*. Czasami jednak celem nadawcy jest **stylizacja na gwarę ludową lub potoczność**, a także dążność do **wywołania efektu humorystycznego**, np. *Nasze syny to uroczę lobuzy*.

Do najpopularniejszych środków fleksyjnych związanych z zastosowaniem czasowników należy posługiwanie się **trybem rozkazującym** oraz **formami 1. osoby liczby mnogiej**, co charakterystyczne jest dla **tekstów perswazyjnych**, a także **formami bezosobowymi**, które dominują w **stylu urzędowym**. Częste **używanie czasowników dynamizuje** natomiast wypowiedź i cechuje teksty potoczne.

Ćwiczenie 2 (ćwiczenie jest ważne – należy wykonać pisemnie)

W tekstach redagowanych na potrzeby kampanii wyborczych (wybory samorządowe, wybory prezydenckie, wybory do parlamentu) często pojawiają się zaimki *my, nasz*, wyrazy *wspólny, wspólnota, jedność, łączyć, solidarność* oraz formy 1. osoby liczby mnogiej czasowników. Środki te, odwołujące się do wspólnoty, braterstwa i solidarności, stosowane są, by skłonić wyborcę do poparcia danego kandydata. Na podstawie tekstów zamieszczanych w ulotkach wyborczych zgromadź jak najwięcej przykładów potwierdzających zjawisko opisane wyżej.

Słowotwórcze środki stylistyczne

Zmiana barwy wyrazu z neutralnego na pozytywny lub negatywny może być efektem zastosowania **zabiegów słowotwórczych**, w wyniku których powstają wyrazy **zdrobniałe** lub **zgrubiałe**.

Definicja: **Wyrazy zdrobniałe**

Pozwalają nadać wypowiedzi wartość emocjonalną, np. *synek, syneczek, synuś, chlebuś, wiaterek, równiutki*. Dzięki niektórym zdrobnieniom nadawca wyraża swą **życzliwą postawę wobec odbiorcy**, np. kończąc e-mail lub SMS, może napisać: *cieplutkie pozdrowionka*. **Czasami jednak wyrazy zdrobniałe są sygnałem ironii** – służą pomniejszeniu rangi osób lub rzeczy, np. *profesorek, paniusia, interesik, partyjka*.

Definicja: **Wyrazy zgrubiałe**

Niosą **negatywną ekspresję** i wyrażają **lekceważenie, wstręt, niechętnie ustosunkowanie nadawcy do tematu** wypowiedzi, np. *panisko, ptaszysko, artykułisko, wierszydło*, lub **politowanie**: *koszulina, aktorzyzna, kobiecina*. Służą też **naśladowaniu mowy pewnych środowisk**, np. *Całe towarzyszycho wydało wszystkie pieniądze, a potem zjadło dwa kilogramy kiełbachy, zagryzając ją kiszonymi ogórami*.

W mowie codziennej wykorzystuje się też takie przyrostki, jak *-uch, -us, -al, -ol, -as*, np. *leniuch, lizus, brzydala, głupol, urzędas*, nadające wypowiedziom negatywny odcień.

Ćwiczenie 3.1 (ćwiczenie jest ważne – należy wykonać pisemnie)

W podanych zdaniach wskaż wyrazy pochodne nacechowane emocjonalnie, przypisz im właściwy kwalifikator (lekceważący, ironiczny, obraźliwy, pieszczotliwy, żartobliwy), a następnie zastąp je wyrazami neutralnymi.

- Nie przejmuj się tą wypowiedzią – jej autorem jest dziennikarzyna zatrudniony w brukowej gazetynie.
- Na jej głowie dał się zauważyć wicherek, który najlepiej odzwierciedlał to urocze roztargnienie.
- Mąż mojej kuzynki to prawdziwy bydlak – taki przystojniaczek, któremu trzeba usługiwać, a sam nie weźmie się do pracy.
- Serduszko moje kochane, tak się cieszę, że pomogłaś tej starszej kobiecie.

Ćwiczenie 3.2 (ćwiczenie jest ważne – należy wykonać pisemnie)

Co sądzisz na temat wypowiedzi skierowanych do dziecka, w których przeważają wyrazy zdrobniałe? Wypowiedz się na temat poprawności, funkcjonalności oraz wartości stylistycznej i emocjonalnej podanych zdań.

- Poczekaj, Jasięku, babunia musi tylko przeczytuchnąć ten liścik, a potem poświęci cały swój czasik śliczniutkiemu chłopczykowi.
- Martusiu, załóż buciki, a pluszowego kotka schowaj do kieszonki.

Ćwiczenie 4 (należy wysłać zdjęcie rozwiązania lub przepisać)

Wśród podanych wyrazów zaznacz te, które po dodaniu przyrostka *-ka, -ko, -ek, -usia* lub *-ik* mogą zmienić nie tylko barwę emocjonalną, ale również znaczenie.

☐ paliwo
☐ mama
☐ toaleta
☐ krzesło
☐ oko
☐ brat
☐ sypialnia
☐ gaz
☐ kuchnia
☐ kubek